

1059
B. Ed. (General)-2nd Semester
P-2.1/2.2 [Opt.(xiii)]: Pedagogy of Music
(Same for USOL Candidates of 2nd Semester)
(In all mediums)

Time allowed: 3 Hours

Max. Marks: 40

NOTE: Attempt five questions in all, including Question No. IX (Unit-V) which is compulsory and selecting one question each from Unit I-IV.

-*-*-*

UNIT – I

- I. Describe brief History of 'Tabla' and its importance in Indian Music. (8)
- II. Give the need and importance of Music Room. (8)

UNIT – II

- III. What is Music? Give brief history of Indian Music. (8)
- IV. What is the effect of music on behavior of the child? Discuss. (8)

UNIT – III

- V. Describe critically the difference between Swar and Shruti. (8)
- VI. 'Singer' and 'Vadak' have peculiar qualities of their own. Explain. (8)

UNIT – IV

- VII. Give the description of following Ragas, Malkauns and Yaman. (8)
- VIII. Give the Notation/Rajakhani Gat of Rag Bhairav. (8)

UNIT-V

- IX. (a) Explain the word 'Vagyakar'.
(b) What is the meaning of 'Swar'?
(c) What is 'Notation System'?
(d) Give the short note on importance of Tanpura in Music. (4×2)

-*-*-*

(Hindi/Punjabi versions enclosed)

नोट: प्रश्न संख्या 9 (भाग-5) जो कि अनिवार्य है तथा भाग (1-4) में से एक प्रश्न का चयन करते हुए, सभी में से कुल पाँच प्रश्न करो।

-*_*_*-

भाग-1

1. 'तबला' के संक्षिप्त इतिहास का वर्णन कीजिए और भारतीय संगीत में इसका महत्व क्या है?
2. संगीत कक्ष की आवश्यकता और महत्व का वर्णन कीजिए।

भाग-2

3. संगीत क्या है? भारतीय संगीत का संक्षिप्त वर्णन कीजिए।
4. बच्चों के व्यवहार पर संगीत का क्या प्रभाव पड़ता है? व्याख्या कीजिए।

भाग-3

5. 'स्वर' और 'श्रुति' में अन्तर का आलोचनात्मक वर्णन कीजिए।
6. 'गायक' और 'वादक' की अपनी विशिष्ट योग्यताएं होती हैं? व्याख्या कीजिए।

भाग-4

7. निम्न रागों का वर्णन कीजिए:-
मालकौन्स, यमन।
8. राग भैरव के रजाखानी गत की अंकन पद्धति लिखिए।

भाग-5

9. (क) 'वाग्यकार' शब्द की व्याख्या कीजिए।
- (ख) 'स्वर' का क्या अर्थ है?
- (ग) अंकन प्रणाली क्या है?
- (घ) संगीत में तानपुरा के महत्व पर संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए।

(3)

ਨੋਟ: ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 9 (ਭਾਗ-5) ਜੋ ਕਿ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਗ (1-4) ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

*_**_

ਭਾਗ-1

1. 'ਤਬਲੇ' ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਇਸਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ?
2. ਸੰਗੀਤ ਲਈ ਕਮਰੇ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿਓ।

ਭਾਗ-2

3. ਸੰਗੀਤ ਕੀ ਹੈ? ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
4. ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ? ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-3

5. 'ਸਵਰ' ਅਤੇ 'ਸ਼ਰੂਤੀ' ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਦਾ ਅਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
6. 'ਗਾਇਕ' ਅਤੇ 'ਵਾਦਕ' ਦੀ ਅਪਣੀ-ਅਪਣੀ ਖਾਸ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ? ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-4

7. ਹੇਠਾਂ ਦਿਤੇ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ:-
ਮਾਲਕੋਸ, ਯਮਨ।
8. ਰਾਗ ਭੈਰਵ ਦੇ ਰਜਾਖਾਨੀ ਗਤ ਦੀ ਅੰਕਣ ਪੱਤੀ ਲਿਖੋ।

ਭਾਗ-5

9. (ੳ) 'ਵਾਗਕਾਰ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
(ਅ) 'ਸਵਰ' ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ?
(ੲ) ਅੰਕਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਕੀ ਹੈ?
(ਸ) ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਤਾਨਪੁਰਾ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਟਿੱਪਣੀ ਲਿਖੋ।